

อรรถาธิบาย ว่าด้วยเรื่อง “ถ้า” พื้นที่ทางศิลปะในยุคหลังสมัยใหม่
โครงการศิลปะสู่ชุมชน สภาการณ-มนุษย์-เมือง : บทสนทนาในถ้า
สารินทร์ เครืออ่อน

ภาควิชาศิลปะไทย คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

คำสำคัญ ถ้า, พื้นที่แสดงออกทางศิลปะ, ยุคหลังสมัยใหม่, มนุษย์เมือง

บทคัดย่อ

ถ้าเคยมีบทบาทที่เป็นทั้งที่อยู่อาศัย และเป็นพื้นที่เพื่อการแสดงออกทางสุนทรียภาพของมนุษย์ เป็นที่ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ ที่สืบทอดความเชื่อ และเป็นพื้นที่ที่บทสนทนาเชิงสังคม ได้เริ่มต้นขึ้น ปัจจุบันถ้าอาจเป็นพื้นที่ทางเลือกสำหรับศิลปะแบบการมีส่วนร่วม ที่เปิดโอกาสให้ผู้คนในชุมชนท้องถิ่น เป็นผู้ร่วมสถาปนาพื้นที่อันเก่าแก่ให้ก้าวสู่การเป็นพื้นที่ของการแสดงออกอย่างร่วมสมัย แม้จะเป็นการชั่วคราว แต่ปรากฏการณ์นี้ควรแก่การวิเคราะห์พิจารณาถึงประเด็น ความเกี่ยวข้องกันระหว่างพื้นที่ธรรมชาติ กับปัญญาของมนุษย์ ในห้วงเวลาของยุคหลังสมัยใหม่ ที่เต็มไปด้วยความเจริญก้าวหน้า

เพลโต ผู้ซึ่งนำเสนอปรัชญาของเขาด้วยรูปแบบของการสร้างบทสนทนา (dialogue) กล่าวในเชิงอุปมาว่า โลกที่เราอาศัยอยู่นี้เปรียบได้ดังถ้ำ ผู้อาศัยอยู่ในโลกคือถ้ำ มีสภาพเหมือนถูกผูกมัดอยู่ เขาไม่สามารถหันออกไปสู่ช่องที่เปิดรับแสงอาทิตย์ได้ สิ่งที่เขามองเห็นเป็นเพียงเงาซึ่งทาบบนผนังถ้ำ นักปรัชญาเปรียบได้ดังผู้อาศัยอยู่ในถ้ำ ที่สามารถเดินหลุดออกจากพันธนาการที่ถูกมัดอยู่ และเผล่ออกไปภายนอก ได้แลเห็นโลกที่แท้จริง เมื่อเขาออกไปได้เขาย่อมไม่ปรารถนาจะกลับมาสู่โลกแห่งเงาดังเดิมของเขา แต่ทว่า สำนึกในความรับผิดชอบที่จะให้แสงสว่างทางปัญญาแก่คนอื่น ๆ ทำให้เขาต้องกลับเข้าไป¹

วันที่ 6-8 เมษายน 2556 โครงการศิลปะสู่ชุมชนที่มีชื่อนิทรรศการอย่างเป็นทางการว่า “สภาวะการณ-มนุษย์-เมือง : บทสนทนาในถ้ำ” “Metro-Sapiens: Dialogue in the Cave” ถูกจัดขึ้นในถ้ำธรรมชาติภายในภูเขาหินปูน ห่างไกลจากเมืองหลวงประมาณ 130 กิโลเมตร ด้วยเหตุผลที่ว่า พื้นที่ในการแสดงออกทางศิลปะแบบร่วมสมัย ในปัจจุบันกำลังขยายขอบเขต ออกไปสู่พื้นที่ทางสังคมมากขึ้น โดยเฉพาะในเมืองใหญ่ที่เป็นศูนย์กลางความเจริญทั้งทางเศรษฐกิจความรู้และปัจจัยพื้นฐานในการสร้างคุณภาพชีวิตของผู้คน

การขยายตัวของการรับรู้ศิลปะวัฒนธรรมร่วมสมัย นับเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาชาติ ให้ก้าวไปสู่การเท่าทันความเปลี่ยนแปลง การแสวงหาความสุขจากการยอมรับคุณค่า ความงดงามในวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป จะเป็นหนทางหนึ่งในการเหนี่ยวนำสังคม ให้มีความพร้อมและเข้มแข็งในการเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง ทางสังคมและเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา

การแผ่ขยายพื้นที่ทางศิลปะและวัฒนธรรมร่วมสมัย ไปยังพื้นที่ส่วนอื่นๆ ที่มีไข่มืองใหญ่ ย่อมเป็นสิ่งสำคัญยิ่งยวด เมื่อเราตระหนักได้ว่า สิทธิในการแสดงออกและการเข้าถึงซึ่งความงาม ย่อมเป็นของทุกคน การรังรอให้มืองค์ประกอบพร้อมมูลเช่นเมืองใหญ่ อาจกลายเป็นข้าเกินไป หรือบางกรณีอาจไม่มีทางเป็นไปได้เลย ในขณะที่ประเทศของเรากำลังเป็นฝ่ายวิ่งตามโลกที่นับวันจะหมุนเร็วขึ้นทุกวินาที ฉะนั้นพื้นที่ทางเลือกในการจัดกิจกรรมเพื่อผู้คนที่ห่างไกลออกไป ย่อมหมายถึงพื้นที่ที่เจ้าของคือคนในสังคมนั้นๆ เป็นผู้เลือก และสามารถจัดตั้งให้เป็นพื้นที่ในการแสดงความสามารถได้โดยง่าย เป็นที่ๆ ศิลปะจากต่างแดนจะมีโอกาสได้สนทนากับ ศิลปะวัฒนธรรมอันเป็นมรดกตกทอดของท้องถิ่น การนำพากิจกรรมที่เป็นสาธารณะมาผนวกกับการแสดงความสามารถทางศิลปะที่หลากหลาย ย่อมเป็นการกระตุ้นผู้คนในท้องถิ่นให้เกิดแรงบันดาลใจ เห็นความสำคัญในวัฒนธรรมของตน ทั้งทำให้เกิดแบบอย่างในระยะยาวในการสร้างกิจกรรมอื่นๆ ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องรอให้ภาครัฐเป็นฝ่ายเริ่มต้นหรือรอให้มีความพร้อมทุกด้านเสียก่อน

นิทรรศการได้รับความร่วมมือจากศิลปินหลากหลายแขนงทั้งในและจากต่างประเทศ จำนวนกว่า

106 อรรถาธิบาย ว่าด้วยเรื่อง “ถ้ำ” พื้นที่ทางศิลปะในยุคหลังสมัยใหม่ โครงการศิลปะสู่ชุมชน สภาวะการณ-มนุษย์-เมือง: บทสนทนาในถ้ำ โดย สาครินทร์ เครืออ่อน

20 กลุ่ม ประกอบด้วยดนตรีพื้นเมือง ศิลปะการแสดงสด สื่อศิลปะทางแสง สื่อศิลปะทางเสียง การจัดวางสื่อทัศน ดนตรีร่วมสมัย จิตรกรรมและประติมากรรมสื่อประสม กิจกรรมสาธารณะอื่นๆ ที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมดำเนินการ จนทำให้พื้นที่ธรรมชาติกลายเป็นพิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัยชั่วคราวที่น่าประทับใจอย่างยิ่ง

ถ้ากับการแสดงออกถึงความเป็นมนุษย์

นับแต่ยุคแรกเริ่มของอารยธรรม ถ้าวรรณบทบาเป็นทั้งที่พิถีพิถัน ที่หลบภัย แม้กระทั่งสุสาน ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับถ้ำ สามารถสืบสาวย้อนกลับไปถึงก่อนหน้าการถือกำเนิดของมนุษย์ปัจจุบัน (homo sapiens) ตามบันทึกทางโบราณคดี มีการค้นพบซากมนุษย์ปักกิ่ง ซึ่งเป็นมนุษย์โฮโม อีเรคตัส ที่ถือเป็นบรรพบุรุษของมนุษย์ปัจจุบัน ในถ้ำเจาเกาเทียน ใกล้กรุงปักกิ่ง นอกจากนี้ ยังมีการค้นพบซากมนุษย์ยุคต่างในถ้ำอีกหลายแห่ง รวมทั้งถ้ำ Guattari ใน Monte Circeo ประเทศอิตาลี มีอายุอยู่ในช่วงยุค Mousterian และการค้นพบซากมนุษย์โครมันยอง ในถ้ำโครมันยอง ประเทศฝรั่งเศส

การค้นพบซากมนุษย์โบราณเหล่านี้เกิดขึ้นควบคู่กับการค้นพบหลักฐานการประกอบพิธีกรรมที่สะท้อนให้เห็นความแตกต่างของมนุษย์จากสัตว์ทั่วไป เช่น ที่ถ้ำกัตตารี พบว่ามีซากกระดูกของมนุษย์ ล้อมรอบด้วยก้อนหินที่วางเรียงเป็นวง บ่งชี้ถึงการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับเวทย์มนตร์อย่างชัดเจน หลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรมของมนุษย์ในถ้ำ มีมาตั้งแต่ยุคหินเก่า (Upper Paleolithic ราว 30,000-10,000 ปี ก่อนคริสตกาล) มีถ้ำในพื้นที่แถบที่เป็นประเทศฝรั่งเศสปัจจุบัน และแถบเทือกเขาไพเรเนียน ในสเปนที่มีการค้นพบภาพวาดสัตว์ต่างๆ ทั้งไบซัน กวางเรนเดียร์ ม้า ช้างแมมมอธ และแรดมีขน อยู่ตามผนังและเพดานถ้ำ สัตว์ในภาพถูกวาดในลักษณะต่างๆ กัน ที่กำลังตั้งครรภ์ก็มี และมีหลายภาพที่เป็นภาพสัตว์ที่บาดเจ็บจากการถูกล่า งานศิลปะในถ้ำเหล่านี้ ถูกมองว่าเป็นการวาดเพื่อต้องการสื่อสารถึงสภาพความเป็นอยู่ที่ดีของสมบูรณของสัตว์ป่าและการเอาชนะธรรมชาติของมนุษย์ด้วยการออกล่าเป็นอาหาร การประกอบพิธีกรรมในถ้ำยังบ่งบอกถึงความเป็นสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ของถ้ำอีกด้วย ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดคือที่ถ้ำ ทรวส์ แฟร์ส (Trois Frères) ที่ อารีแอง (Ariège) ในฝรั่งเศส ที่มีภาพประหลาดคล้ายคนกึ่งสัตว์อยู่ภายในถ้ำมากมาย การที่ถ้ำถูกเลือกเป็นสถานที่หลบภัยจากการรบกวนของโลกภายนอก ดูเหมือนจะเป็นเพราะธรรมชาติอันลึกลับของถ้ำนั่นเอง และอีกหลายวัฒนธรรมที่มองว่าถ้ำเป็นประตูสู่โลกใต้พิภพ (ภาพที่ 1 และ ภาพที่ 2)

นอกจากการใช้ถ้ำเป็นสถานที่ปลีกริเวทดังกล่าวแล้ว ภูมิสภาพของถ้ำยังเป็นแรงบันดาลใจในการ
รังสรรค์สถานที่ที่โหล่งที่มีคุณลักษณะอันน่ายำเกรงอีกด้วย มหาวิหารอาบูซิมเบลในอียิปต์ ที่สร้าง
โดยพระเจ้ารามเสสที่ 2 ในศตวรรษที่ 13 ก่อนคริสต์ศักราช เพื่อถวายแด่เทพเร-ฮาร์มาคิส (เทพเจ้า
แห่งอาทิตย์ยามอรุณ) เทพอามอน และองค์ฟาโรห์เอง ก็เกิดจากแนวคิดในการสร้างถ้ำจำลอง โดย
ถูกออกแบบให้มีช่องรับแสงอาทิตย์ยามเช้าที่จะฉายต้องรูปสลักของเทพเจ้าที่อยู่ภายใน

ถ้ำหลายแห่งเป็นเสมือนสัญลักษณ์ของความศรัทธาและความเชื่อ เห็นได้จากตำนานของถ้ำหลาย
แห่งที่เกี่ยวข้องกับศาสนาหรือเทพเจ้า เช่นถ้ำบนเกาะคริสต์สมัยโบราณ ที่เป็นสถานที่สำคัญของลัทธิ
เทพมารดร ซึ่งสันนิษฐานว่ามาจากแนวคิดที่ว่าถ้ำคืออุทรของแม่พระธรณี ในประเทศอินเดียก็มี
ถ้ำหลายแห่งที่มีชื่อเสียง เช่นถ้ำการ์ลิที่เป็นวัดสวยงามน่าอัศจรรย์ใจ ถ้ำอาจินตา และเอลลอร่า
ที่เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ทั้งสำหรับชาวพุทธและฮินดู หรือถ้ำตุนฮวงในประเทศจีน ที่มีชื่อเสียงว่า
เป็นถ้ำแห่งพระพุทธรูปพันองค์ เนื่องจากภายในมีภาพวาดและปฏิมากรรมเขียนสีรูปพระสัมมา
สัมพุทธเจ้าอยู่มากมาย

ถ้ำยังเกี่ยวข้องกับการถือกำเนิดของเทพเจ้าและศาสดาหลายพระองค์ เช่นซุสที่ถือกำเนิดในถ้ำบน
เกาะครีต หรือเรมูส และโรมุลสก็ถูกเลี้ยงดูในถ้ำลูเปอร์คาล ในกรุงโรม กระทั่งสถานที่ประสูติกาล
ของพระเยซู ก็เป็นถ้ำแห่งหนึ่งในเบธเลเฮม นอกจากนี้ ถ้ำ ทั้งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือ ถ้ำที่
มนุษย์สร้างขึ้นยังมักถูกใช้เป็นสุสานอีกด้วย โดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อเก็บรักษาร่างของผู้ล่วงลับ
ให้อยู่ท่ามกลางความสงบวิเวก เช่นสถานที่เก็บพระศพพระเยซูในเยรูซาเล็ม ก็เป็นถ้ำที่มีการสร้าง
โบสถ์ Holy Sepulchre ครอบไว้ด้านบน²

ส่วนในประเทศไทยนั้น ถ้ำมักถูกมองเป็นสถานที่อันสงบสงัด เหมาะกับการเป็นวิหารตามธรรมชาติ
เราจึงมักพบพระพุทธรูปประดิษฐานอยู่ในถ้ำหลายแห่ง นอกเหนือจากการพบภาพปั้นและแกะสลัก
พระพุทธรูปที่มีอายุเก่าแก่ ถ้ำบางแห่งยังเป็นแหล่งประกอบศาสนกิจต่างๆ ของคนในชุมชน เช่น
ถ้ำฤๅษีเขาสูง วัดเขาสูง ตำบลเจดีย์หัก อำเภอมะนัง จังหวัดราชบุรี (พุทธศตวรรษที่ 11-12) วัดถ้ำ
คูหา อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี (พุทธศตวรรษที่ 14-15) หรือถ้ำที่ถูกใช้เป็นสุสาน
เช่น ถ้ำน้ำลอด ถ้ำผีแมน และอีกหลายๆ ถ้ำในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

อารยธรรมเมื่อกับศิลปะ

จากจุดเริ่มต้นของมนุษย์ที่แตกต่างจากสัตว์ตรงที่ “มีจินตนาการ” และรู้จัก “สร้างวัฒนธรรม”
เริ่มจากการประดิษฐ์เครื่องมือ ออกแบบให้สะดวกในการจับถือ และออกแบบเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

108 อรรถาธิบาย ว่าด้วยเรื่อง “ถ้ำ” พื้นที่ทางศิลปะในยุคหลังสมัยใหม่ โครงการศิลปะสู่ชุมชน สภาวัฒนธรรม-ชุมชน-เมือง: บทสนทนาในถ้ำ โดย สาครินทร์ เครืออ่อน

คือการนำไปใช้งาน สู่การประดิษฐ์ภาษาพูด และภาษาเขียน ที่เป็นปัจจัยเสริมให้การสั่งสม วัฒนธรรมเกิดขึ้นอย่างก้าวหน้า การที่มนุษย์สามารถถ่ายทอดประสบการณ์ทั้งระหว่างกัน และ ระหว่างรุ่น ด้วยวิธีการสื่อสารเหล่านี้ นำไปสู่การสร้างถิ่นที่อยู่ที่ยาวนานและความซับซ้อนขึ้นเรื่อยๆ เป็นที่มาของแหล่งอารยธรรมต่างๆ และเป็นที่มาของ “เมือง” ในปัจจุบัน และเป็นการ ก้าวออกจากแหล่งหลบภัยในเงามืด สู่แสงสว่างและแหล่งคุ้มภัยที่สร้างขึ้นด้วยตัวเอง

ควบคู่ไปกับพัฒนาการเหล่านี้ มนุษย์ได้สะท้อนให้เห็นความซับซ้อนของความต้องการที่มากกว่า การกินอยู่หลับนอน นั่นคือความต้องการสิ่งยึดเหนี่ยว ที่เรียกว่า “ที่พึ่งทางใจ” ด้วยเหตุนี้ศักยภาพ ส่วนหนึ่งของมนุษย์จึงถูกทุ่มเทให้กับการสร้างศาสนสถาน วัดวาอาราม โบสถ์ วิหาร สถานที่สำคัญ ของศาสนจักร หรือของลัทธิที่ในที่สุดกลายเป็นศูนย์รวมงานศิลปกรรมชั้นยอดที่ต้องอาศัยทั้ง พรสวรรค์ของผู้สร้างสรรค์ กำลังทรัพย์ และกำลังศรัทธาอย่างยั่งยืน สถาปัตยกรรมดังกล่าวนี้ดำเนิน มานับแต่อารยธรรมลุ่มแม่น้ำไทกริส กระทั่งยุคกลางของยุโรป ก่อนหน้าที่กระแสความเชื่อและ ความศรัทธาจะเปลี่ยนแปลง และพิพิธภัณฑ์ได้ก้าวเข้ามามีบทบาท

กระแสการสร้างพิพิธภัณฑ์ “อย่างจริงจัง” ในยุโรป เริ่มราวศตวรรษที่ 17-18 พิพิธภัณฑ์ และหอ ศิลป์เพื่อจัดเก็บและจัดแสดงงานศิลปะหลายแห่งถือกำเนิดขึ้น อาทิ พิพิธภัณฑ์ที่จัดแสดงผลงาน ศิลปะสะสมของ ตระกูลเมดิชีในฟลอเรนซ์ เพื่อมอบให้แคว้นทัสคานีในปีค.ศ. 1737 หลังจากนั้น ไม่นานพิพิธภัณฑ์สำคัญๆอีกหลายแห่งก็เปิดตัวตามมา ทั้ง พิพิธภัณฑ์ในกรุงเวียนนา (ค.ศ. 1781) ปารีส (ค.ศ. 1793) อัมสเตอร์ดัม (ค.ศ. 1808) มาดริด (ค.ศ. 1809) และเบอร์ลิน (ค.ศ. 1823) ใน อังกฤษมีการก่อตั้ง บริติชมิวเซียมในปีค.ศ. 1753 อีก 15 ปีต่อมา จึงมีการตั้งสถาบันศิลปะ ราชบัณฑิต (Royal Academy ปีค.ศ. 1768) เพื่อเปิดการเรียนการสอน และจัดแสดงผลงาน ศิลปะตามวาระ ตามด้วยการเปิดตัว National Gallery ในปี 1824³

อันที่จริงแนวทางในการจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ที่ใช้เป็นแม่แบบมาจนถึงปัจจุบัน เป็นผลพวงจากแนวคิด ของศิลปินและนักปรัชญายุคโรแมนติกที่ลุ่มหลง โหยหาในอดีต และแนวคิดเหล่านี้บางส่วนได้ สะท้อนถึงการให้ความสำคัญกับศิลปะในฐานะตัวชี้วัดประวัติศาสตร์ และกฎเกณฑ์สำคัญที่จะไขสู่ ประสบการณ์ของมนุษย์ แรงผลักดันอีกส่วนหนึ่งที่นำไปสู่การจัดสร้างพิพิธภัณฑ์คือการปฏิบัติใน ฝรั่งเศสและการขึ้นครองอำนาจของนาโปเลียน ที่นำมาซึ่งสงครามและการทำลายล้างศิลปะ วัฒนธรรมในยุโรป เอกชนหลายรายถูกกระตุ้นจากการทำลายศิลปะวัตถุจนต้องตัดสินใจสร้าง สถานที่สำหรับเก็บรักษาผลงานล้ำค่าเหล่านั้นด้วยตนเอง เช่น อเล็กซานดร์ เลอร์นัวร์ (Alexandre Lenoir ค.ศ. 1761-1839) ที่ได้ตัดสินใจก่อตั้งพิพิธภัณฑ์อนุสรณ์สถานฝรั่งเศส (Musee des Monuments Francais) ด้วยตนเอง

แต่ไม่ว่าจะมีแรงบันดาลใจจากอะไร จุดประสงค์หลักของการจัดสร้างพิพิธภัณฑ์และหอศิลป์ที่คง อยู่เสมอ นับแต่แรกเริ่มจนถึงปัจจุบันคือ การเป็นแหล่ง ข้อมูล ความรู้ ที่ไม่จำกัดเฉพาะสำหรับ ศิลปิน หรือนักคัดลอกงานศิลปะเท่านั้น แต่ยังเป็นโอกาสให้ประชาชนทั่วไปได้สัมผัสกับ พหุสสาร ผลิตความคิด ประสบการณ์ มุมมอง และภูมิปัญญาของศิลปินในยุคสมัยต่างๆ ซึ่งอีก หนึ่งหนึ่งคือการสะท้อนสภาวะการณ์ทางสังคมในแต่ละยุค แต่ละสมัยนั่นเอง

สู่พื้นที่ทางเลือก ในโลกยุคหลังสมัยใหม่

บทบาทและความสำคัญของพิพิธภัณฑ์และหอศิลป์ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องยาวนานกระทั่งใน ศตวรรษที่ 20 ในบางแง่มุม อาจมองได้ว่าสถานที่เหล่านี้มีส่วนในการกำหนด คุณค่าของผลงาน สร้างสรรค์ มุมมองนี้อาจอธิบายได้ผ่านงานศิลปะยุคสมัยใหม่ ของศิลปินอย่างมาร์เซล ดูของบี ผลงาน “น้ำพุ” (Fountain) ที่ดูของบีสร้างสรรค์ในปีค.ศ. 1917 นอกจากจะเป็นการนำ “ของ สำเร็จรูป” มาใช้ โดยมีเป้าหมายเพื่อลดทอนความเป็น “เทพ” ของศิลปินแล้ว ดูของบียังได้ใช้ บริบทของหอศิลป์เป็นตัวกำหนดสถานภาพเชิงปรัชญา และอภิปรัชญาของตัววัตถุอีกด้วย

หลังการถือกำเนิดของศิลปะ คอนเซ็ปทวล จากการริเริ่มของดูของบี สถานภาพของศิลปะเริ่ม หลากหลายและเปิดกว้างมากขึ้น ศิลปินหลายคนได้หันเหสู่ทิศทางใหม่ๆ ในการสร้างสรรค์งาน ศิลปะ กระทั่งก้าวสู่ยุคหลังสมัยใหม่ (post modern) อย่างชัดเจนในช่วงทศวรรษ 1950 อันเป็น ช่วงเวลาที่โลก โดยเฉพาะยุโรปปรับเปลี่ยนและก่อสร้างทั้งในเรื่องวัฒนธรรม สังคม และผู้คน ซึ่ง ส่งผลต่อทุกๆ อย่างรวมทั้งศิลปะ งานศิลปะสำคัญหลายชิ้น ถูกสร้างสรรค์ในพื้นที่นอกอาคาร หลายงานต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ชม สภาพการณ์เหล่านี้้อาจอธิบายได้ด้วยคำพูดของโจเซฟ บอยส์ เจ้าของแนวคิดประติมากรรมสังคม (Social Sculpture) ที่กล่าวไว้ว่า “ทุกคนคือศิลปิน!!” เบื้องหลังคำพูดนี้คือการเรียกร้องให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบชีวิตและสังคมที่ แวดล้อมตัวเรา ด้วยความรักและแรงมุ่งมั่นปรารถนาแบบเดียวกับที่ศิลปินใช้เป็นแรงผลักดันใน การสร้างสรรค์ผลงานที่เป็นทั้งสิ่งใหม่ และเป็นสิ่งที่สอดคล้อง เชื่อมโยงกับชีวิต⁴

คำพูดของบอยส์ดูจะสอดคล้องกับวิถีความเป็นไปของศิลปะหลังยุคสมัยใหม่อยู่ไม่น้อย งานศิลปะ หลายชิ้นของบอยส์ได้เปิดโอกาสให้ผู้ชมได้มีส่วนร่วม เช่น ผลงาน 7000 Oaks - City Forestation Instead of City Administration (Documenta 7 ปีค.ศ. 1982) ที่ใช้อาสาสมัครปลูกต้นไม้ในเมือง คาสเซิล เสริมสร้างผลงานทางภูมิทัศน์ให้กับเมืองมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งสะท้อนความร่วมมือระหว่าง ชุมชนกับศิลปิน เป็นการก้าวสู่บทบาทใหม่ระหว่างกัน ที่มีไม่เพียงผู้สร้างสรรค์และผู้ชม อีกต่อไป

110 อรรถาธิบาย ว่าด้วยเรื่อง “ถ้า” พื้นที่ทางเลือกในยุคหลังสมัยใหม่ โครงการศิลปะสู่ชุมชน สภากรรมการ-บุนย-เนือ: บทสนทนาในทำ โดย สาครินทร์ เครืออ่อน

กันสู่ถ้า กลับไปสู่ความกลัวหรือความก้าวหน้า

ด้วยความสัมพันธ์ระหว่างถ้ากับมนุษย์ที่มีมายาวนาน กอรปกับแนวคิดเรื่องพื้นที่ทางเลือกที่จะกระตุ้นให้เกิดการแสวงหาความหมาย พื้นที่ที่ท้าทายความสามารถในการสร้างสรรค์และแสดงออกของศิลปิน พื้นที่ที่เก่าแก่ ทว่ากลับเป็นสิ่งใหม่ในความรู้สึกของทั้งผู้สร้างสรรค์ และผู้เข้าร่วม คือเหตุผลเบื้องต้นส่วนหนึ่งของโครงการศิลปะสู่ชุมชน “สภาวะการณ์-มนุษย์-เมือง : บทสนทนาในถ้า” โครงการกิจกรรมทางศิลปะในถ้าที่เป็นพื้นที่ธรรมชาติและศาสนสถาน

เราต่างคุ้นเคยกับระบบการ “ติดป้าย” ของสังคมเมือง ทั้งการติดป้ายในทางรูปธรรม และการติดป้ายเชิงนามธรรม การติดป้ายดังกล่าวนี้ย่อมมาพร้อมกับความคาดหวัง ที่เกิดจากการตั้งสมมติฐาน ด้วยประสบการณ์ ความประทับใจ และภูมิความรู้ของแต่ละคน ในอีกแง่หนึ่ง “ป้าย” คือตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพและคุณสมบัติของพื้นที่ เช่น “พิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัย” ย่อมบ่งบอกถึงสิ่งที่ผู้ชมจะได้พบเห็น เมื่อก้าวเท้าสู่ภายใน ส่วนจะเป็นไปตามความคาดหวังของผู้ชมหรือไม่ ก็ย่อมขึ้นอยู่กับประสบการณ์ทางศิลปะที่ผู้ชมแต่ละท่านมีอยู่

การถอยออกจากเมืองไปสู่สถานที่ที่ทั้งศิลปินผู้สร้างสรรค์และผู้เข้าร่วมต่างคุ้นเคยดีในระดับหนึ่ง แต่เป็นการเยือนในท่าที่ และบทบาทใหม่ นอกเหนือไปจากการเป็นนักท่องเที่ยว การเดินทางเพื่อทำสิ่งแปลกใหม่ ในสถานที่ที่ถูกเปลี่ยนบทบาทไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง แต่ในขณะที่เดียวกันยังคงไว้ซึ่งลักษณะทางกายภาพเดิม ย่อมส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติ ส่งผลต่อมุมมองที่มีต่อสถานที่นั้นๆ ทำให้เกิดการเปิดกว้างทางความคิด และพร้อมรับสิ่งใหม่ๆ อย่างตื่นตา ตื่นใจ ด้วยบริบทนี้ ถ้าได้กลายเป็นพื้นที่ทางศิลปะชั่วคราวที่ลดกำแพงความเข้าใจทางศิลปะของผู้เข้าร่วม⁵

ก่อนหน้านี้ อาจมีผู้ชมจำนวนไม่น้อยที่มองผลงานศิลปะในฐานะภาพเขียน หรืองานประติมากรรม แต่การนำเสนอศิลปะร่วมสมัยที่หลากหลายแขนงในบริบทของถ้า เป็นการลบล้างภาพเดิมๆ ของงานศิลปะในอุดมคติเหล่านั้น การแสดงที่หลากหลายทั้งการแสดงความสามารถของศิลปินพื้นบ้าน การแสดงศิลปะที่สร้างสรรค์ด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ การแสดงดนตรีร่วมสมัย การแสดงผลงานของศิลปินต่างชาติที่แตกต่างทางวัฒนธรรม หรือศิลปะการแสดงสด ที่ต่างถูกสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อผลานให้เข้ากับบริบทของพื้นที่ ล้วนได้รับการตอบรับอย่างเปิดกว้าง สะท้อนถึงประสิทธิภาพในแง่การเป็นพื้นที่ทางเลือกของถ้าอย่างชัดเจน ถ้าที่เป็นพื้นที่ที่ติดตำราบรรพได้พิสูจน์ให้เห็นประสิทธิภาพในการกระตุ้นให้เกิดการรับฟัง และการร่วมแบ่งปันประสบการณ์ระหว่างกันอย่างน่าทึ่ง ผู้ชมได้ก้าวข้ามเส้นแบ่งไปเป็นผู้มีส่วนร่วมอย่างเป็นธรรมชาติ ขณะที่ศิลปินได้เผชิญหน้ากับความท้าทายในการสร้างสรรค์ผลงานในพื้นที่ที่แตกต่างจากความคุ้นเคยเดิมๆ อย่างสิ้นเชิง⁶

ขณะที่พื้นที่ทางศิลปะที่เราคุ้นเคยมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 17 ได้ถูกกำหนดกรอบหน้าที่ใช้สอยอย่างเป็นระบบจนเป็นวัฒนธรรมและความเชื่อในสังคมที่ถือว่ามีความเจริญ ความพิถีพิถันในการนำเสนอ การจัดเก็บและอารักขา การให้คำอธิบายถึงที่มาต่างๆ ทำให้ผลงานศิลปะเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์และแหล่งแสดงวิวัฒนาการทางความคิดมนุษย์ในแต่ละช่วงเวลา แต่เมื่อมองในอีกแง่หนึ่ง การมุ่งสนใจไปที่คุณค่าของสิ่งที่ถูกจัดแสดงอยู่ภายในพื้นที่หรือพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะที่ถูกสถาปนาเหล่านั้น อาจเป็นการละเลยและเป็นอุปสรรคขวางกั้นความเข้าใจระหว่างผู้คนกับเหล่าศิลปินเนื่องจากการขาดบริบทของความสัมพันธ์ทางสังคม ในสาระที่ศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงานเหล่านั้นต้องการจะสื่อสารโดยตรงในฐานะมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน ด้วยความเหมาะสมทั้งพื้นที่และสภาวะการณ์ การใช้ “ถ้ำ” พื้นที่ทางสังคมอันเก่าแก่มาเป็นพื้นที่ทางเลือก โดยเฉพาะหากผู้คนในชุมชนแวดล้อมจะได้ก้าวข้ามความสูงส่งของคำว่าหอศิลป์หรือพิพิธภัณฑ์ หันมาใช้พื้นที่ในชุมชนของตนเองเป็นที่พบปะทางปัญญา แล้วสามารถเข้าถึงเนื้อหาทางความคิดของศิลปิน เช่นเดียวกับการเข้าร่วมฟังบทสนทนาต่างๆ ได้อย่างไม่คลงแคลงใจแล้ว น่าจะเป็นการทำให้เขาเหล่านั้นได้เข้าใจถึงความเป็นสาระของมนุษย์ด้วยกันอย่างแท้จริง ไม่ว่าสาระสำคัญจะเกิดขึ้นจากการตอบหรือตั้งคำถามต่อประเด็นใดๆ การเดินกลับเข้าไปสร้างบทสนทนาระหว่างกันในถ้ำในศตวรรษที่ 21 นี้ ควรเรียกได้ว่าเป็นการก้าวไปข้างหน้า มากกว่าการเดินย้อนถอยหลังไปสู่ความคลุมเครือและเต็มไปด้วยความสงสัยในปรากฏการณ์ทางศิลปะที่มีอยู่อย่างหลากหลายในปัจจุบัน

ภาพที่ 1 ภาพถ่ายโบราณ การค้นพบภาพเขียนรูปมนุษย์และสัตว์ป่าเก่าแก่ยุค Magdalenian อายุ 17,000 ปี ถ้ำลาสโกซ์ (Lascaux) ใกล้กับหมู่บ้าน Montignac เมือง Lascaux ในฝรั่งเศส หลักฐานที่บ่งบอกถึงวัฒนธรรมการใช้สอยพื้นที่ภายในถ้ำ เพื่อการสื่อสารระหว่างกันในสังคม ณ เวลานั้น

ภาพที่ 2 ถ้ำทราวส์ แฟร์ส์ (Trois Frères) ที่ อารีแอง (Ariège) ในฝรั่งเศสราว 15,000-10,000 ปี ก่อนคริสตกาลพบภาพประหลาด คล้ายคนกึ่งสัตว์อยู่ภายในถ้ำมากมาย

ภาพที่ 3 กลุ่มการแสดงดนตรีร่วมสมัย นำวงโดย ดร. อโนทัย นิตินพ และ Dr.Jean-David Cailouet แสดงสดร่วมกับผลงานประติมากรรมแสง ของกลุ่มศิลปะ นัทส์ โซโซดี้ และลูมิแอร์ ทวินส์, โครงการแสง - ทาน (Give - Light Project) ภาพ : ทวีวิทย์ กิจธนสุนทร

ภาพที่ 4 ภายในถ้ำจอมพล อ.จอมบึง จ.ราชบุรี ซึ่งเป็นศาสนสถาน และแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แปลงภาพเป็นที่ๆ กลุ่มผู้ชม และเหล่าศิลปิน ได้ใช้เป็นพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะ โรงมหรสพและที่ชุมนุมพบปะสนทนา ภาพ : ทวีวิทย์ กิจธนสุนทร

ภาพที่ 5 กลุ่มเยาวชนอาสาสมัครนักแสดงเรื่อง ในผลงาน ศิลปะของกมล เผ่าสวัสดิ์กำลังทำหน้าที่เล่าเรื่องราว ที่ถูกปรุงแต่งขึ้นใหม่จากตำนานปรัมปรา แก่ผู้คนที่เข้ามาชมนิทรรศการ ภาพ : ทวีวิทย์ กิจธนสุนทร

ภาพที่ 6 ภาพเล่าเรื่องด้วยแสงและเงา ชื่อเรื่อง “ยักษ์จับสัตว์” จากการแสดงสดหนึ่งดูลงร่วมสมัยโดย
ชูศักดิ์ ศรีขันธ์ ภาพ : ทวีวิทย์ กิจธนสุนทร

ภาพที่ 7 จอที่ทำจากผืนผ้าสีขาวถูกติดตั้งภายในห้องโถงใหญ่ของถ้ำเพื่อใช้ในการแสดง หนังสืงร่วมสมัยของชูศักดิ์ ศรีขวัญ ภาพ : ทวีวิทย์ กิจธนสุนทร

ภาพที่ 8 ภาพตัวอย่างผลงานของ Don Mardit Salubayba ศิลปินนักแสดงหุ่นและแสงเงา จากประเทศฟิลิปปินส์ ภาพ : ทวีวิทย์ กิจธนสุนทร

ภาพที่ 9 ภายในถ้ำจอมพลกับการรองรับผู้คนจำนวนมาก พื้นที่บริเวณคูหาแรกกับการแสดงผลงานประติมากรรม สื่อประสมและการแสดงสดชื่อ กลุ่ม ETC ไปยานใหญ่ ภาพ : ทวีวิทย์ กิจธนสุนทร

118 อรรถาธิบาย ว่าด้วยเรื่อง “ถ้ำ” พื้นที่ทางศิลปะในยุคหลังสมัยใหม่ โครงการศิลปะสู่ชุมชน สภาวัฒนธรรม-บุญชัย-เมื้อว: บทสนทนาในถ้ำ โดย สาครินทร์ เครืออ่อน

ภาพที่ 10 ถัดกับบริบทของกิจกรรมทางสังคมที่อาจต่างออกไป จากพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะในเมืองใหญ่ แต่การหวนกลับมาใช้พื้นที่ประวัติศาสตร์อีก ครังนั้นกลับเป็นสิ่งที่นำไปศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพของพื้นที่ต่อการรับรู้ภาษาทางศิลปะ ภาพ : ทวีวิทย์ กิจธนสุนทร

ภาพที่ 11 การแสดงสดของ ริญญภัทร์ นิธิภัทรอนันต์ ส่วนหนึ่งในการแสดงผลงานของ กลุ่ม ETC ไป
ยานใหญ่ ภาพ : ทวีวิทย์ กิจธนสุนทร

120 อรรถาธิบาย ว่าด้วยเรื่อง “ก้า” พื้นที่ทางศิลปะในยุคหลังสมัยใหม่ โครงการศิลปะสู่ชุมชน สภาวัฒนธรรม-บุญชัย-เมื้อว: บทสนทนาในก้า โดย สาครินทร์ เครืออ่อน

ภาพที่ 12 ภาพยนตร์เรื่อง Temple on the Island ของ Hsu Chia-Wei ศิลปินนักสร้างภาพยนตร์สารคดี ศิลปะขาวดำได้หวั่น ภาพ : Hsu Chia-Wei

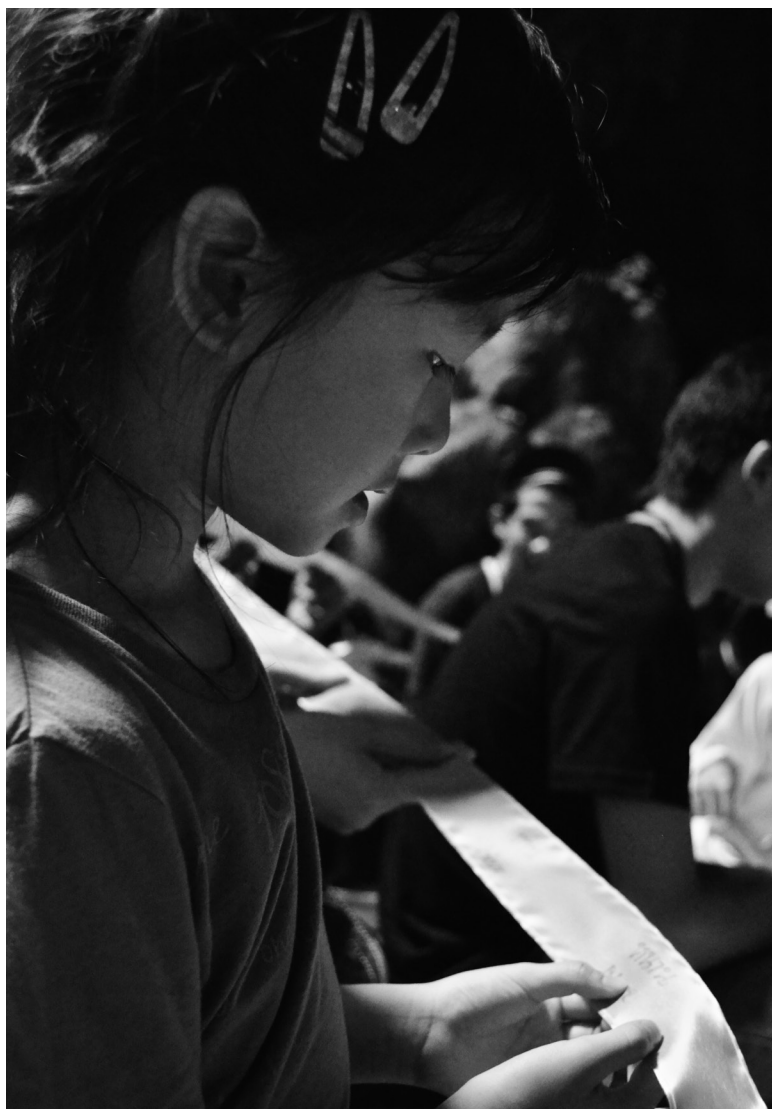
ภาพที่ 13 อิมทัย สุวฒนศิลป์ กับผู้ช่วยศิลปิน ในการติดตั้ง ผลงานประติมากรรมจากเส้นผมชื่อ "31" ลงในตู้กระจก ภาพ : ทวีวิทย์ กิจธนสุนทร

ภาพที่ 14 ผลงานชื่อ *Authority: The Fiction of Time and Space* โดย JIANDYIN พรพิไล และจิรเดช มีมัลย์ ศิลปินคู่ นำเสนอการเดินทางสลับเปลี่ยน เวรยามของกลุ่มทหาร บริเวณทางเข้าถ้ำ
ภาพ : ทวีวิทย์ กิจธนสุนทร

ภาพที่ 15 การแสดงสดเชิดหุ่นละครเล็กโดยคณะคำนาย ภาพ : ทวีวิทย์ กิจธนสุนทร

ภาพที่ 16 Lin Chi Wei ศิลปินชาวไต้หวัน กับศิลปะแบบการมีส่วนร่วม (participatory) ชื่อ "Tape Music" ผู้ชมมีส่วนร่วม ในการเปล่งเสียงจากการอ่าน "คำ" ออกเสียง ต่างๆ ที่เขียนไว้บนแถบผ้าที่ เลื่อนผ่านแต่ละคนไป จนเกิดการประสาน เป็นมวลของเสียงขึ้น ดังกังวานไปทั่วห้องของถ้ำ คล้ายเสียง สวดในพิธีกรรมทางศาสนา ภาพ : ทวีวิทย์ กิจธนสุนทร

ภาพที่ 17 มานพ มีจำรัส กับศิลปะแสดงสดที่ได้แรงบันดาลใจมาจาก เรื่องราวของตัวละครนางผีเสื้อสมุทร ในวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณี โดยให้ชื่อ การแสดงสดนี้ว่า “ตรอม” “sorrow” ผู้แสดงได้ใช้สิ่งแวดล้อม ภายในถ้ำเป็นฉากละคร ทางธรรมชาติ ที่ทั้งกลมกลืนเหมาะสมกับเรื่อง และสื่อสารกับผู้ชมได้อย่างน่าตื่นเต้นเต็มไปด้วย พลังการแสดงออกทางอารมณ์ ภาพ : ทวีวิทย์ กิจธนสุนทร

ภาพที่ 18 ไมเคิล เชาวนาคัย จัดวางผลงานศิลปะที่มีตัวอักษรเขียนว่า “JOUR ET NUIT” ในภาษาฝรั่งเศสซึ่งแปลว่า “ทั้งกลางวันและกลางคืน” บนนั่งร้านภายในซอกหลืบหนึ่งของถ้ำ ภาพ : ทวีวิทย์ กิจธนสุนทร

ภาพที่ 19 Moe Satt ศิลปินนักแสดงศิลปะการแสดงสด ชาวเมียนมาร์นำเสนอศิลปะของตนด้วยการ ชักชวนให้ผู้ชมร่วมสนทนาภายในโรงถ้ำเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของเชื้อชาติและปฏิกิริยา ของศิลปินเอง ต่อการ ก้าวสู่ความเป็นสากลของสหภาพ เมียนมาร์ ภาพ : ทวีวิทย์ กิจธนสุนทร

ภาพที่ 20 นพไชย อังควัฒนะพงษ์ กลุ่มสำนักสู่สังคม (Nuts Society) ร่วมกับกลุ่ม Lumiere Twins วันทนี ศิริพัฒนานันท์กูร สร้างสรรค์ผลงานที่เป็นทั้งศิลปะชุมชน (community art) และประติมากรรมสื่อประสม จากการเรียกหาการบริจาควัตถุที่เกี่ยวข้องแสงสว่างจากบุคคลต่างๆ ในเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) มาร่วมสร้างเป็นประติมากรรมที่ให้แสงสว่างและรู้สึกร่วมกัน คล้ายการได้ร่วมอยู่อาศัยภายในบ้านหลังหนึ่ง ภาพ : ทวีวิทย์ กิจธนสุนทร

ภาพที่ 21 ประเสริฐ ยอดแก้ว นำกลุ่มประติมากรรมสื่อประสม รูปเทพยดา ติดตั้งในคูหาที่แยกตัว
ออกไปจากทางเดินหลัก เหล่าประติมากรรมต่างๆ สามารถขยับเขยื้อนขึ้นส่วน ด้วยเครื่องกลไฟฟ้าที่
ดัดแปลง มาจากอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้า ภายในบ้านที่เลิกใช้แล้ว สร้างชีวิตและความเ็นลับ ให้แก่รูปทรง
ทางอุดมคติ เหล่านั้น ภาพ : ทวีวิทย์ กิจธนสุนทร

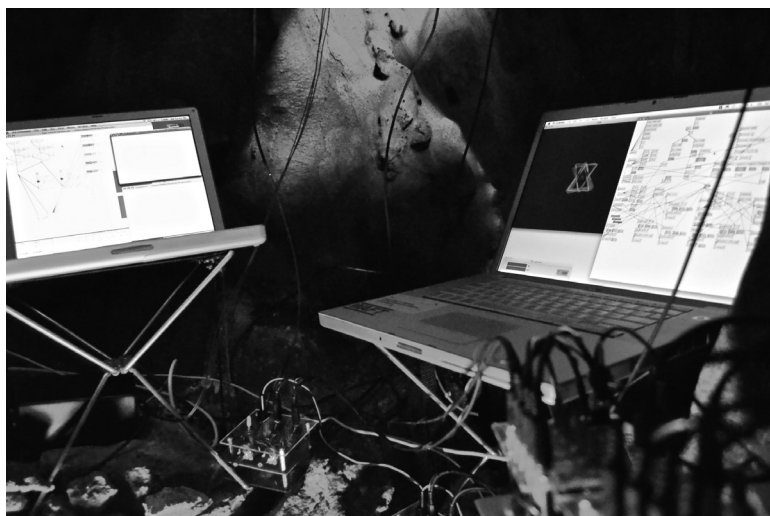
ภาพที่ 22 INVERT ศิลปะการแสดงสด ของปริญญานก เกษสุวรรณกับกลุ่มลูกศิษย์ บนพื้นที่ระหว่างโขดหิน แต่ละก้อนได้ปากปล่องที่แสงสว่าง จากธรรมชาติส่องลอดลงมา ภาพ : ทวีวิทย์ กิจธนสุนทร

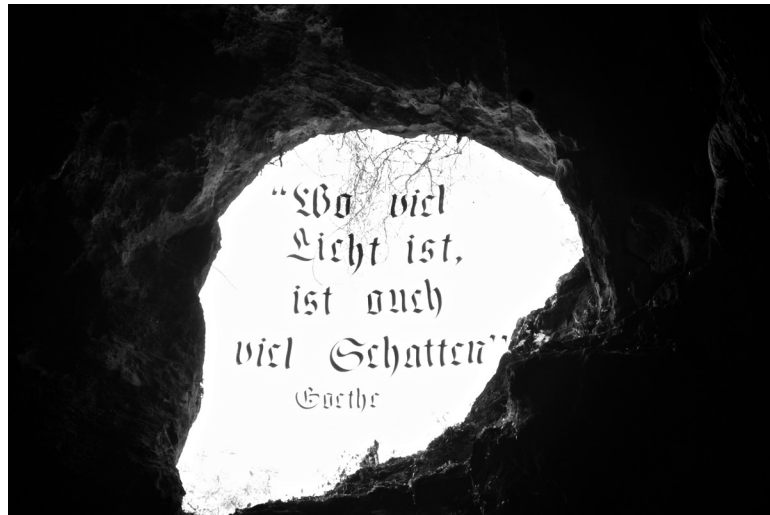
ภาพที่ 23 การตีกลองยาวพื้นบ้าน นายเชย และนายราชันย์ กล่อมเกลี้ยงสองพ่อลูกกับสำเนียง การตีกลองยาว สกลบ้านหนองบัวค้าย ที่มีท่วงทำนองเร้าใจ และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ภาพ : ทวีวิทย์ กิจธนสุนทร

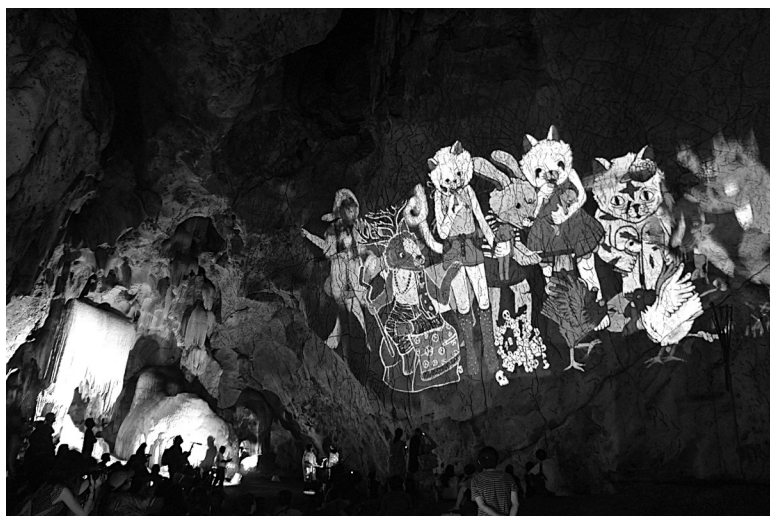
ภาพที่ 24 ศุภร ชูทรงเดช ศิลปินนักสร้างภาพยนตร์สารคดี เกี่ยวกับมานุษยวิทยา Visual Anthropology ได้ฉายภาพยนตร์ศิลปะ ที่มีเนื้อหากล่าวถึง ความสัมพันธ์ระหว่างทหารชาวญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง กับชนชาวไทยเชื้อสายไทยใหญ่ใน อำเภอขุนยวมจังหวัดแม่ฮ่องสอน ด้วยทำที่ที่แตกต่างออกไปจากเรื่องราว ที่ถูกบันทึกไว้ในหน้าประวัติศาสตร์ ภาพ : ทวีวิทย์ จิจรณสุนทร

ภาพที่ 25-26 Debrina Tedja, Helmi Hardian ศิลปิน Soundscape ตัวแทนกลุ่ม WAFT-LAB จากประเทศอินโดนีเซีย สร้างผลงานในรูปแบบ เสียงและแสงต่างๆ อันเกิดจากการใช้อุปกรณ์ อิเลคทรอนิกส์ตรวจจับสภาวะสิ่งแวดล้อม ภายในถ้ำ แล้วแสดงสดให้เห็นถึงผล ของการสังเคราะห์เป็นเสียง และแสงที่มีลักษณะพิเศษและน่าทึ่ง ภาพ : ทวีวิทย์ กิจธนสุนทร

ภาพที่ 27 ผลงานภาพตัวอักษรที่ลอย อยู่ระหว่างปากปล่องถ้ำของวคินบุรี สุพานิชรภานัน ถ้อยคำ จากบทกวีของ Johann Wolfgang von Goethe นักเขียนผู้มีชื่อเสียงชาวเยอรมัน "Wo viel Licht ist, ist auch viel Schatten." ซึ่งมีความหมายว่า "ที่ใดสว่างมาก ที่นั่นก็ย่อม มีเงามืดมาก" วคินบุรีใช้ ประโยชน์จากช่องแสงธรรมชาติเหนือเพดานถ้ำขั้บเน้น ความหมายของบทกวีให้เด่นชัดโดยไม่ต้อง อธิบายหรือตีความ ไปมากกว่าภาพที่ปรากฏในจิตใจของผู้ดู ภาพ : ทวีวิทย์ กิจธนสุนทร

ภาพที่ 28 ภาพบนผนังขนาดใหญ่ ภาพยนตร์จิตรกรรมแอนิเมชั่นประกอบการแสดงดนตรีสดชื่อวิฬาร์ทวาทศ (12 Cats) ของ ยูริ เกน สาคุ และเมธี น้อยจินดา ทำให้ได้ถูกเติมเต็มความหมาย ของการเป็นบ้าน หลังใหญ่ ที่เริ่มจุดเริ่มต้นของ วัฒนธรรม และสังคมของมนุษย์ ภาพ : ทวีวิทย์ กิจธนสุนทร

ชีวอสน

- 1 เฟลได้เป็นศิษย์คนสำคัญของโลกราติล เป็นนักปรัชญาที่โดดเด่นที่สุดของยุคศตวรรษที่ 4 ก่อนคริสตกาล เฟลได้วางระบบปรัชญาในงานของเขาในรูปแบบการสนทนา โดยมีโลกราติลเป็นผู้สนทนาหลัก ความคิดของเขาซ่อนอยู่เบื้องหลังบทสนทนา การที่เขาวางรูปแบบไว้เช่นนี้ก็เพราะเชื่อว่า สิ่งจะเป็นสิ่งที่พบได้ก็โดยการบากบั่นแสวงหา มิใช่โดยการนำเสนอในรูปแบบหลักทฤษฎี
- 2 Richard Cavendish and Brian Innes, *CAVES, Man Myth & Magic Vol.3* (New York, Marshall Cavendish Corporation, 1970). 370
- 3 Erika Langmuir, *The National Gallery Companion Guide* (London, National Gallery Company Limited 2004). 10
- 4 โจเซฟ บอยส์ (Joseph Beuys) ศิลปินคอนเซ็ปทวล ชาวเยอรมัน (เกิด ปี 1921-ถึงแก่กรรม ปี 1986) เป็นเจ้าของแนวคิดประติมากรรมสังคม (Social Sculpture) ดู Joseph Beuys, *What is Art* (London : Clairview Books An imprint of Temple Lodge Publishing 2004). 2, 9-10
- 5 Rebecca Vickers, "Back to the Cave", *Art4d*, 204, June 2013, 36-40
- 6 Art4d, *Metro-Sapiens: Dialogue in the Cave* [online] 15 October 2013 available from <http://www.art4d.asia/news-detail.php?id=232&title=Metro-sapiens:%20Dialogue%20in%20the%20Cave>

บรรณานุกรม

มัทนา เกษกมล, *ประวัติศาสตร์อารยธรรมตะวันตกยุคโบราณ*, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สารฯ, พ.ศ. 2538
Langmuir, Erika, *The National Gallery Companion Guide*, London : National Gallery Company Limited, 2004
Beuys, Joseph, *WHAT IS ART?*, London : Clairview Books An imprint of Temple Lodge Publishing 2004
Brown, David Blayney *Romanticism*, New York : Phaidon Press Inc., 2010
Cavendish, Richard and Innes, Brian, *Man Myth & Magic vol.3*, New York : Marshall Cavendish Corporation, 1995
Vickers, Rebecca, "Back to the Cave", *Art4d* 204 (June 2013) Bangkok: Corporation4d Ltd.
Art4d, *Metro-Sapiens: Dialogue in the Cave* [online] October 15, 2013 available from <http://www.art4d.asia/news-detail.php?id=232&title=Metro-sapiens:%20Dialogue%20in%20the%20Cave> (January 10, 2014)

ข้อมูลโครงการ

สภากาพย์-มนุษย์-เมือง: บทสนทนาในถ้ำ
Metro-Sapiens: Dialogue in the Cave
สาครินทร์ เครืออ่อน
ภัณฑารักษ์

การเรียนรู้จากสิ่งที่เคยเกิดขึ้นแล้ว หรือการกล้าเผชิญหน้ากับความจริงที่กำลังปรากฏ กระทั่ง การยอมจำนนต่อความไม่รู้ของตน สิ่งเหล่านี้ล้วนผลักดันมนุษย์สู่ ‘ความก้าวหน้า’ ที่เราต่างแสวงหาเพื่อดำรงเผ่าพันธุ์ ความก้าวหน้าที่ทำให้เราหันหลังให้กับคุณธรรมชาดที่มีมิติและ ชื่นแฉะ พังพังสิ่งประดิษฐ์ที่ถูกรังสรรค์ขึ้นจากสติปัญญาของตน สิ่งประดิษฐ์ที่ทำหน้าที่ ปกป้องเราจากความยากลำบาก ปกป้องเราจากความกลัวในการอยู่ร่วมกันจำนวนมากทำให้ เราสามารถอาศัยอยู่ในที่โล่งแจ้งโดยไม่คลางแคลงใจต่อแสงสว่างของดวงอาทิตย์ หรืออีกนัยหนึ่ง สัญชาติญาณของการเอาชนะต่อธรรมชาติ คือสิ่งที่นำพาเราออกมาสู่โลกภายนอกอัน สว่างไสวทั้งกลางวันและกลางคืน และเรามักเรียกพื้นที่อันเกิดจากความเฉลียวฉลาดนั้นว่า ‘เมือง’ สิ่งประดิษฐ์อันน่าอัศจรรย์

ท่ามกลางกระแสของโลกปัจจุบัน นี่คือการชวนเชิญให้ผู้สนทนาและผู้รับฟังได้มีโอกาสทวน กลับมาพบปะกันในพื้นที่ที่เป็นห้องแสดงทางศิลปะอันเก่าแก่ เช่นเดียวกับการเดินทางกลับ ไปเยี่ยมบ้าน เราจะใช้เวลาสักเสี้ยวหนึ่งของประสบการณ์เดินออกจากพิพิธภัณฑ์ทาง ศิลปะ ที่แข็งกระด้างกลางใจเมือง สู่หุบห้องที่มีผิวพื้นที่มีอาจคาดเดาได้ของธรรมชาติ สู่อิสระภาพจากกับดักทางความเชื่อต่างๆ ในเมืองใหญ่

หากการสนทนาของเราจะเกิดขึ้นในถ้ำ แน่นอนว่าไม่มีบทสนทนาใดๆ จะเราไปกว่าการได้ พิจารณาเรื่องราวการผจญภัยของแต่ละคน ให้ผู้ที่ทิวกระหายใคร่รู้ประสบการณ์ของผู้อื่น ให้ได้สัมผัส และการนำเอาภาพแห่งความเป็นจริงของมนุษย์มา กล่าวถึงอีกครั้ง ในพื้นที่คับแคบและแสนจำกัด การสื่อสารที่ไร้กำแพงทางรูปแบบย่อมทำให้เรื่องราวที่บอกเล่าสู่กันฟัง กลายเป็นเรื่องที่ไม่ต่างมิติของความเข้าใจ

เรื่องราวหลายเรื่องราว อาจนำมาซึ่งคำถามว่า เรากำลังอยู่ที่จุดไหนของการวิวัฒนาการสังคมมนุษย์ หรือสภากาพย์ของเมืองใหญ่ ได้ทำหน้าที่เป็นเบ้าหลอมจิตใจของเราให้ตั้งมากขึ้นหรือไม่เพียงใด และคำตอบอันหลากหลายอาจทำให้เกิดการตระหนักรู้ถึงกรรมมีตัวตนของผู้อื่น ซึ่งอย่างน้อยก็นำไปสู่การแสวงหาสวัสดิภาวะของความเป็นมนุษย์อย่างปราศจาก ‘อคติ’ ต่อกัน

เจ้าของโครงการ หอศิลป์มหาวิทยาลัยศิลปากร
ลักษณะโครงการ โครงการศิลปะสู่ชุมชน
ภัณฑารักษ์ สาครินทร์ เครืออ่อน
ภัณฑารักษ์ร่วม พรพิไล มีมัลย์ และ จิรเดช มีมัลย์ (JiandVin)
สถานที่จัดงาน ถ้าจอมพล อำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี
ระยะเวลา 6-8 เมษายน 2556

รายนามศิลปินผู้เข้าร่วมโครงการ

มานพ มีจำรัส (ศิลปินรางวัลศิลปาธร สาขาการแสดง ประจำปี 2548)
วศินวี สุพานิชวรภาชน์ (ศิลปินรางวัลศิลปาธร สาขาการออกแบบ ประจำปี 2553)
อำมฤตธิ์ ชูสุวรรณ (ภัณฑารักษ์และศิลปินสื่อประสม, เวนิสเบียนนาเล่ ครั้งที่ 51-52-53)
กมล เผ่าสวัสดิ์ (ศิลปินสื่อประสม, ศิลปินเวนิสเบียนนาเล่ ครั้งที่ 50)
กลุ่ม ETC ไปยानใหญ่ (ประติมากรรมสื่อประสมและการแสดงสด performance)
ดร.อนันต์ นิธิพน (นักประพันธ์และการแสดงดนตรีสมัยใหม่จากสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา)
Dr.Jean-David Caillouët (นักประพันธ์และการแสดงดนตรีสมัยใหม่จากคณะดุริยางค์ศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร)
Don Maralit Salubayba (ศิลปินหุ่นและแสงเงา จากฟิลิปปินส์)
ไมเคิล เขาวนาคัย (ศิลปิน performance และภาพถ่าย ศิลปินเวนิสเบียนนาเล่ ครั้งที่ 50 และ 53)
กลุ่มสำนักสู่สังคม นัทส์ โซไซตี้ (Nuts Society) และ Lumiere Twins (ศิลปะชุมชนและสื่อประสม)

JiandYin พรพิลัย มีมัลย์ และจิรวเดช มีมัลย์ (ศิลปะชุมชนและสื่อประสม)
 Lin Chi Wei (ศิลปิน sound performance จาก ไทเป/ปักกิ่ง)
 Hsu Chia Wei (ศิลปินเวนิสเบียนนาเล่ ครั้งที่ 55 , สมาชิก Open Contemporary Art Center (OCAC), ไทเป)
 WAFT-LAB, Helmi Hardian , Debrina Tedja (ศิลปิน soundscape จากอินโดนีเซีย)
 ชูรี เกนสาคุ และ เมธิ น้อยจินดา (จิตรกรและนักดนตรี)
 Moe Satt (ศิลปิน performance จากสหภาพเมียนมาร์)
 วัชร ประยูรคำและคณะหุ่นละครเล็กค่านาย (บ้านศิลปินคลองบางหลวง)
 ศุภร ชูทรงเดช (ผู้กำกับภาพยนตร์สารคดีเชิงมานุษยวิทยา และศิลปินเวนิสเบียนนาเล่ ครั้งที่ 53)
 นายเชย กล่อมเกลี้ยง และนายราชันย์ กล่อมเกลี้ยง (กลองยาวบ้านหนองบัวค้าย รุ่นที่ 8 และ 9)
 อิมหทัย ล้วนศิลป์ (ศิลปินสื่อประสม)
 ปรีชาชนก เกษสุวรรณ (ศิลปิน performance และวิดีโอ)
 ชูศักดิ์ ศรีขวัญ (ศิลปินหนังตะลุงร่วมสมัย)
 ประเสริฐ ยอดแก้ว (ศิลปินสื่อประสม)
 นักศึกษาอาสาสมัครจากมหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยพะเยาและมหาวิทยาลัยราชภัฏจอมบึง
 อาสาสมัครจากหน่วยงานของรัฐและคนในชุมชนหมู่บ้านจอมบึง